

Asia: VN/32389/2023

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain, sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain sekä Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (15 ja 20 §) muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1) Näkemyksenne muutoksiin, joilla vahvistetaan ammattioikeutta hakevan sekä ammattihenkilön kielitaitoa koskevia säännöksiä

Kielitaitoa ja sen osoittamista koskevat säännökset ovat Talentian näkemyksen mukaan pääsääntöisesti perusteltuja ja linjassa vastikään sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalakiin ehdotettujen kielitaitovaatimusten kanssa. Pidämme tärkeänä, että ammattihenkilöllä tulisi olla tehtäviensä edellyttämä riittävä kielitaito koko työuransa ajan ja että sen tason arvioinnissa otetaan huomioon eri ammattiryhmät ja työtehtävät. Kielitaitoa koskeva vaatimus antaisi työnantajalle mahdollisuuden edellyttää ammattitehtävien kannalta riittävää kielitaitoa.

Ehdotetun sosiaalihuollon ammattihenkilölain 20 § 1 momentin 1 kohdan muutoksen myötä Lupa- ja valvontavirasto voisi antaa ammattihenkilöille seuraamuksia virheellisestä toiminnasta, jos ammattihenkilö laiminlöisi ehdotetussa sosiaalihuollon ammattihenkilölain 6 a §:n 1 momentissa säädetyn hoitamiensa tehtävien edellyttämää riittävää kielitaitoa koskevan velvollisuutensa.

Samanaikaisesti 6 a §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi työnantajan velvollisuudesta varmistaa, että sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on riittävä kielitaito koko palvelussuhteen ajan esimerkiksi erilaisin henkilöstöratkaisuin sekä kielitaitokoulutusta tarjoamalla. Säännöskohtaisissa perusteluissa korostetaan työnantajan jatkuvaa velvollisuutta varmistaa ammattihenkilöiden riittävä kielitaito sekä työnantajan ensisijaista vastuuta suhteessa valvontaviranomaisen tehtäviin.

Ehdotuksessa ei sen sijaan tarkastella 6 a §:ssä säädettyjen ammattihenkilön ja työnantajan vastuiden keskinäistä suhdetta. Säännöskohtaisia perusteluja tulee siksi täydentää selventämällä tätä vastuunjakoa tilanteissa, joissa arvioidaan ammattihenkilön kielitaidon riittävyyttä suhteessa työtehtäviinsä ja asiakkaiden tarpeisiin.

Lisäksi kiinnitämme huomiota siihen, että esitysluonnoksessa kielitaitoa ja siihen liittyvää asiakasturvallisuutta koskeva sääntely saa huomattavan suuren painoarvon verrattuna siihen, miten sosiaalihuollon asiakasturvallisuutta tarkastellaan ehdotetussa sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3

§:ssä koskien ammattihenkilöiden toistensa tehtävissä toimimista. Ks. tarkemmin vastauksemme kysymykseen 3 A.

2) Näkemyksenne muutoksiin, joilla laajennetaan Lupa- ja valvontaviraston mahdollisuuksia puuttua ammattihenkilön ammattioikeuteen ammattitoiminnan ulkopuolella tehdyn rikoksen perusteella sekä toisen EU/ETA-valtion tekemän, ammattioikeutta rajoittavan tai poistavan päätöksen perusteella

Talentia kannattaa ehdotettuja muutoksia Lupa- ja valvontaviraston mahdollisuuksista puuttua ammattioikeuteen ammattihenkilön vapaa-ajalla tekemien rikoslain 20 luvun mukaisten seksuaalirikosten, 21 luvun mukaisten henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten sekä 50 luvun mukaisten huumausainerikosten osalta, mikäli ammattihenkilö olisi tuollaisen rikoksen vuoksi tuomittu vankeusrangaistukseen. Ehdotetussa sosiaalihuollon ammattihenkilölain 22 a §:ssä korostetaan tarkoituksenmukaisesti rikoksen ja ammattitoiminnassa jatkamisen välistä suhdetta sekä asiakasturvallisuuteen että ammatissa toimimisen edellyttämään luottamukseen arvioitaessa ammattioikeuksiin puuttumista.

Pidämme niin ikään tarpeellisena sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin ehdotettua uutta 24 a §:n säännöstä, jossa säädettäisiin Lupa- ja valvontavirastolle mahdollisuus puuttua sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatinharjoittamisoikeuteen toisen EU- tai ETA-valtion tekemän ammatinharjoittamisoikeuden rajoittamista tai poistamista koskevan päätöksen perusteella silloin, kun Lupa- ja valvontavirasto arvioisi, että ammattihenkilön mahdollinen ammattitoiminta Suomessa voisi vaarantaa asiakasturvallisuutta. Ammattihenkilön oikeusturvan kannalta on merkityksellistä se, että säännöskohtaisten perustelujen mukaan oikeuksiin ei olisi mahdollista puuttua pelkästään toisen EU- tai ETA-valtion tekemän päätöksen perusteella ilman kansallista puuttumisperusteiden tutkintaa.

Lisäksi Talentia pitää perusteltuna 22 a ja 24 a §:iin liittyen Lupa- ja valvontavirastolle ehdotettua oikeutta ryhtyä väliaikaisiin turvaamistoimenpiteisiin kuten ammatinharjoittamisoikeuden rajoittamiseen, mikäli se on asiakasturvallisuuden kannalta välttämätöntä jo valvonta-asian käsittelyn aikana.

Lausuntopalautteen perusteella tehtävässä jatkovalmistelussa tullaan arvioimaan mahdollisia muutostarpeita laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön tehtävissä toimimista koskevaan sääntelyyn avoimessa yliopistossa suoritettujen opintojen perusteella. Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:ään vuonna 2025 voimaan tulleella muutoksella annettiin myös muille kuin ammattiin opiskeleville mahdollisuus toimia tilapäisesti laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävissä sosiaalityöntekijöitä koskeneen akuutin henkilöstöpulan tilanteessa. Eduskunta on edellyttänyt, että sosiaali- ja terveysministeriö arvioi sosiaalityöntekijän tehtävissä toimimisen edellytysten lieventämistä koskeneen

lakimuutoksen vaikutuksia ja kokemuksia ja ottaa ne huomioon ammattihenkilölainsäädännön uudistamisessa. Sosiaali- ja terveysministeriö on arvioinut asiaa hallituksen esityksessä tarkemmin kuvatulla tavalla ja ehdottanut esityksessä useita muutoksia sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työnjaon joustavuuden parantamiseksi ja tehtävärakenteiden kehittämiseksi. Ehdotetut muutokset muodostavat kokonaisuuden, jossa samanaikaisesti yhdenmukaistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon säänneltyyn ammattiin opiskelevien tutkinto-opiskelijoiden edellytyksiä toimia laillistetun ammattihenkilön tehtävissä sekä mahdollistetaan sosiaalihuollon ammattihenkilöille joustava toimiminen toistensa tehtävissä laissa tarkemmin säädetyin edellytyksin. Ehdotettujen muutosten myötä ne sosiaalihuollon ammattihenkilöt, jotka olisivat suorittaneet sosiaalityön opintoja avoimessa yliopistossa, saisivat toimia jatkossakin niissä sosiaalityöntekijän tehtävissä kuin nykyisinkin, mutta pysyvämmällä tavalla. Esityksen mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa säädettäisiin terveydenhuollon ammattihenkilölakia vastaavasti erikseen ammattiin opiskelevien mahdollisuudesta toimia laillistetun ammattihenkilön tehtävissä (12 §) ja sosiaalihuollon ammattihenkilöiden mahdollisuudesta toimia muiden sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tehtävissä (3 §). Ehdotetuilla muutoksilla tuettaisiin sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskittymistä koulutustaan (tutkintokoulutus sekä mahdolliset lisä- ja täydennyskoulutukset) ja osaamistaan vastaaviin tehtäviin sekä turvattaisiin sosiaalihuollon ammattihenkilöille pysyvämmät tehtäväjärjestelyt poistamalla toisen ammattihenkilön tehtävissä toimimiseen liittyvät aikarajat ja vaatimus toimia johdon ja valvonnan alaisena. Muutoksilla luotaisiin pysyvät lainsäädännölliset rakenteet vastata eri aikoina muuttuviin palvelutarpeisiin ja henkilöstön riittävyyteen ja saatavuuteen liittyviin vaihteluihin. Lausunnonantajia pyydetään ottamaan kantaa lausuttavana olevan esityksen ehdotukseen, joka koskee laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävissä tilapäisesti toimimisen edellytyksiä ja ottaen huomioon sosiaalihuollon ammattihenkilöiden riittävyyden ja saatavuuden näkökulman (3 A ja 3 B).

3A) Näkemyksenne muutokseen, jolla joustavoitetaan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työnjakoa mahdollistamalla sosiaalihuollon ammattihenkilöiden toimiminen toistensa tehtävissä laissa tarkemmin säädetyin edellytyksin terveydenhuollon ammattihenkilöiden mahdollisuuksia vastaaviksi (laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 3 §)

Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden määrittelyä koskevaa sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi ensinnä siten, että sitä täydennettäisiin terveydenhuollon ammattihenkilölain 2 §:ää vastaavalla säännöksellä siitä, että laillistetut ja nimikesuojatut

ammattihenkilöt voisivat toimia toistensa tehtävissä koulutuksensa, kokemuksensa ja ammattitaitonsa mukaisesti, mikäli sitä voitaisiin pitää perusteltuna 3 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti.

Tuossa 3 momentissa on säädetty seuraavasti: ”Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tehtävärakennetta ja tehtävien jakoa voidaan uudistaa ammattihenkilöiden osaaminen, ammattitaito ja koulutus huomioon ottaen, jollei laissa tai asetuksessa toisin säädetä, mikäli se on perusteltua asiakkaiden palvelutarpeiden, työjärjestelyjen ja sosiaalipalvelujen tuottamisen kannalta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarvittaessa tarkemmat säännökset sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tarkoituksenmukaisen tehtävärakenteen ja työnjaon kehittämisestä.”

Tehtävänjakoa koskevaa asetusta ei ole annettu. Asetuksessa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä on yhdeksi sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaisen neuvottelukunnan tehtäviä kuitenkin annettu työnjaon kehittämistarpeen seuraaminen ja arviointi sekä tarkoituksenmukaisen tehtävärakenteen muodostumisen edistäminen. Tätä tehtävää on eri tavoin yritetty toteuttaa asetuksen voimaantulosta 1.3.2016 lukien, mutta selkeitä valtakunnallisia ehdotuksia ei ole syntynyt. Talentia on laatinut omat osaamiselle rakentuvat työnjakosuositukset, jotka ovat tutustuttavissa verkkosivuillamme: <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattit-ja-patevyydet/tyonjako/>.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueella vastikään käynnissä olleen työnjakopilotin havaintojen perusteella tarvitaan nykyistä kattavampi kokonaisuymmärrys siitä, mikä on työnjaon ajankohtainen tilanne ja mihin kaikkeen tehtävänjaon epäselvyydet liittyvät. Vasta tämän jälkeen olisi mahdollista tarkentaa tehtävänkuvia. Lisäksi työnjakopilotin mukaan tarvittaisiin esimerkiksi linjauksia sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien väliseen suhdeluun samankaltaisissa yksiköissä. Myös nimikkeet tulisi yhtenäistää ja saattaa vastaamaan tutkintonimikkeitä (esim. sosionomi, kuntoutuksen ohjaaja ja geronomi).

Talentia kannattaa tämän pilottihankkeen linjauksia. Tutkintonimikkeiden käyttäminen myös ammattinimikkeinä on Talentian pitkäaikainen tavoite, joka on osassa hyvinvointialueita jo toteutunut esimerkiksi sosionomin nimikkeen käyttöönottolla. Tehtävänkuvien ajantasaisuus sekä eri tehtävien osaamis- ja vastuutasojen määrittely ovat puolestaan esimerkiksi hyvinvointialueilla keskeinen edellytys työnjaon ja tehtävärakenteiden kehittämiselle. Talentian havaintojen mukaan tehtävänkuvien päivittämisessä on kuitenkin haasteita. Lisäksi päivittäisessä johtamisessa tulee noudattaa tehtävänkuvien kirjauksia. Tämä on olennaista myös palvelujen laadun ja samalla omavalvonnan toimivuuden varmistamisessa.

Toistensa tehtävissä toimimista koskevaa sääntelyä ei ole esitysluonnoksessa riittävästi arvioitu asiakasturvallisuuden eikä sosiaalihuollon asiakkaiden edun, oikeuksien ja oikeusturvan varmistamisen näkökulmista. Sosiaalihuoltoon ei voi luoda tällaista uutta sääntelyä ilman, että sitä myös asiakasnäkökulmasta kattavasti arvioidaan.

Huomioon on otettava myös se, että terveydenhuollossa tehtävärakenteet, ammattinimikkeet, työnjako ja urapolut ovat yleisesti selkeämmät ja vakiintuneemmat kuin sosiaalihuollossa, minkä vuoksi terveydenhuollossa käytössä olevaa sääntelyä ei voida sellaisenaan siirtää sosiaalihuoltoon arvioimatta nyt esitettyä kattavammin sosiaalihuollossa työskentelyn yleisiä erityispiirteitä sekä vastuita ja velvollisuuksia kuten julkisen vallan käyttöä ja erityistä virkavastuuta ammattihenkilöiden toistensa tehtävissä toimimisen osalta. Siten sosiaalihuollon ammattihenkilöiden mahdollisuuksia toimia toistensa tehtävissä ei ole mahdollista arvioida yksinomaan esimerkiksi työnjaon joustavoittamisen tai henkilöstön saatavuuden näkökulmista. Korostamme, että työnjaon

kehittämisen tavoitteena ei tule olla ammattihenkilöiden osaamisen korvaaminen toisen ammattiryhmän osaamisella, vaan eri ammattiryhmien toisiaan täydentävän osaamisen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen asiakkaiden parhaaksi.

Esitysluonnosta tuleekin ammattihenkilöiden toistensa tehtävissä toimimista koskevan sääntelyn osalta täydentää niin perustelujen kuin vaikutusten arviointien osalta ottamalla huomioon erityisesti niin asiakasturvallisuus kuin muun muassa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden lakisääteiset velvollisuudet, virkavastuuseen liittyvät kysymykset sekä 3 §:n 2 momentissa ehdotettu lähihoitajien rekisteröintivelvoitteen poistaminen (ks. vastauksemme kysymykseen 4) sekä näiden kaikkien yhteisvaikutukset.

Korostamme, että sääntelyn soveltamiseen sen voimaan tullessa tarvitaan valtakunnallista ohjausta ottaen huomioon myös tilapäisesti ammattihenkilön tehtävissä toimimista koskeva sääntely (ks. vastauksemme kysymykseen 3 B).

3B) Näkemyksenne muutokseen, jolla yhdenmukaistetaan laillistetun ammattihenkilön tehtävissä tilapäisesti toimimista koskevaa sääntelyä sosiaali- ja terveydenhuollossa (laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 12 §)

Sosiaalihuollon ammattihenkilölain 12 §:ää oikeudesta toimia tilapäisesti sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön tehtävissä ehdotetaan perustellusti yhdenmukaistettavaksi terveydenhuollon vastaavan sääntelyn kanssa. Tavoitteena on antaa ammattiin opiskelevalle henkilölle mahdollisuus perehtyä sosiaalipalvelujärjestelmään, saada ohjausta ja palautetta toiminnastaan sekä parantaa ammatillisia valmiuksiaan tulevia ammattihenkilön tehtäviä varten.

Ehdotetun sääntelyn mukaan sosionomin, geronomin ja kuntoutuksen ohjaajan tehtävissä voisivat tilapäisesti toimia ammattikorkeakoulussa näihin ammatteihin opiskelevat henkilöt, jotka ovat hyväksytysti suorittaneet opinnoistaan 2/3 ja joilla on riittävät edellytykset tehtävän hoitamiseen. Opiskelijoiden tulee toimia kyseiseen ammattiin laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön johdon ja valvonnan alaisena.

Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä voisivat puolestaan toimia yliopistoissa sosiaalityötä pääaineena opiskelevat tutkinto-opiskelijat, jotka ovat hyväksytysti suorittaneet sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun. Myös he toimisivat laillistetun sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisina.

Tilapäisesti ammattihenkilön tehtävissä toimimista koskeva sääntely vastaa sinänsä Talentian tavoitteita. Hallituksen esitysluonnos ottaa myös huomioon sosiaalityöntekijäpulan muuttumisen ylitarjonnaksi sekä sen, että samalla tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien määrä on merkittävästi laskenut ja että enemmistö heistä on sosiaalityön pääaineopiskelijoita.

Siten nyt voimassa oleva tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä työskentelyn myös muille kuin sosiaalityön pääaineopiskelijoille mahdollistava sääntely on välttämätöntä muuttaa kun lisäksi otetaan huomioon opiskelijamäärien ja valmistuvien määrät sekä erilaiset koulutukselliset ratkaisut kuten esitysluonnoksessakin mainittu sosiaalityön maisteriopintoihin valmistavat opinnot sosionomeille -pilottihanke (Sosvalmistava) sekä erilaiset alueelliset hankkeet kuten JOPAS-hanke, jossa kehitetään joustavia opintopolkuja Sosionomi AMK -tutkinnosta sosiaalityön

maisterikoulutukseen (<https://www.tuni.fi/fi/tau/tutkimus/jopas-joustavien-sosiaalityon-urapolkujen-ja-osaavan-tyovoiman-saatavuuden-edistaminen>).

Ehdotettu sääntely nimeää yhden ratkaisun tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivan pitkään avoinna olleeseen nimikekysymyksen. Esitysluonnoksen mukaan tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä työskentelevät sosiaalityön pääaineopiskelijat voisivat käyttää esimerkiksi nimikettä sosiaalityöntekijäopiskelija. Näin eri tahoille tulisi selkeästi esille se, milloin tehtäviä hoitaa opiskelija ja milloin laillistettu ammattihenkilö. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on asiaa käsitelleessä kanteluratkaisussaan (EOAK/819/2025) todennut, että nimikkeen käyttöön liittyvät epäselvyydet olisi mahdollista poistaa lainsäädännön uudistamisen ja siihen liittyvän tiedottamisen yhteydessä sekä täsmentämällä Lupa- ja valvontaviraston verkkosivuilla nykyisin olevaa ohjeistusta. Talentia pitää tätä välttämättömänä.

Nimike sosiaalityöntekijäopiskelija on Talentian pitkään suosittalema, joten kannatamme sen käyttöönottoa. Talentia korostaa, että ammattihenkilölain muutosten yhteydessä on ratkaistava myös muiden tilapäisesti sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tehtävissä toimivien nimikkeiden käyttöä koskeva kysymys. Ehdotamme käyttöön otettavaksi nimikkeet sosionomiopiskelija, geronomiopiskelija ja kuntoutuksen ohjaaja -opiskelija.

Sosiaalihuollon ammatteihin opiskelevien osalta ammattihenkilölain 12 §:ssä ei enää säädettäisi vuoden määräajasta. Opiskelijan toimiminen laillistetun ammattihenkilön tehtävissä olisi jatkossa sidottu opiskelijan opinto-oikeuden voimassaoloon, joka päättyy opiskelijan valmistuessa. Vuoden määräajan poistoa perustellaan lisäksi sillä, että tilapäisenä toimiminen mahdollistettaisiin opinnoissa jo pidemmälle edenneille opiskelijoille. Koska opiskelijalla ei kuitenkaan ole vielä samanlaista ja -tasoista osaamista kuin laillistetulla sosiaalityöntekijällä, niin Talentia pitää tärkeänä, että ehdotukseen osaksi 12 §:n perusteluja sisällytettäisiin maininta työnantajien velvollisuudesta pyrkiä aktiivisesti täyttämään sosiaalityöntekijöiden virat ja tehtävät ammattipätevyyden saaneilla sosiaalityöntekijöillä. Tämä kirjaus sisältyy myös tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimimista 1.1.2025 lukien laajentaneeseen hallitukseen esitykseen (HE 132/2024).

Lisäksi koska opinto-oikeus on voimassa opiskelijan läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautuessa, niin Talentia esittää säännöskohtaisten perustelujen täydentämistä sen tarkastelulla, että tuleeko opiskelijan tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiessaan olla ilmoittautunut läsnäolevaksi vai mahdollistaisiko myös poissaolevaksi ilmoittautuminen tilapäisenä toimimisen.

12 §:ään ehdotettujen muutosten kytkeytyminen 3 §:n 2 momentissa säädettäväksi ehdotettuihin ammattihenkilöiden toistensa tehtävissä toimimiseen on sen sijaan ongelmallista. Ks. myös vastauksemme kysymykseen 3 A.

Työnjaon joustavoittaminen ei voi tarkoittaa tehtäväkohtaisten osaamisvaatimusten madaltamista asiakasturvallisuuden kustannuksella. Esitysluonnoksen mukaan esimerkiksi sosionomien tehtäviin voisi sisältyä lähtökohtaisesti sosiaalityöntekijöille kuuluvia tehtäviä, ellei niitä ole laissa erikseen säädetty sosiaalityöntekijän tehtäviksi. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan tarkastella lainkaan sitä, että kyseessä ovat erisältöiset ja -tasoiset tutkimukset. Huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, että sosionomin mahdollisesti oman tutkintonsa lisäksi avoimessa yliopistossa suorittamat sosiaalityön perus- ja aineopinnot täydentävät sosionomin osaamista, mutta eivät muodosta samaa osaamiskokonaisuutta kuin sosiaalityöntekijän ammattipätevyyden tuottama yliopistollinen tutkinto. Huomioon on otettava, että sosiaalityöntekijän tehtävissä kuten esitysluonnoksessakin todetaan, toimitaan vaikeassa tai monimutkaisessa elämäntilanteessa olevien sekä erityistä tukea tai monialaisesti palveluja tarvitsevien ihmisten kanssa.

Talentia painottaa, että vastaava osaamissisältöjen ja -tasojen ero kuin sosiaalityöntekijän ja sosionomin välillä on myös kaikkien sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintojen (sosionomi, geronomi, kuntoutuksen ohjaaja) ja toisen asteen lähihoitajan tutkintojen välillä.

Työnjaon joustavoittamisessa on asiakasturvallisuuden ohella kyse myös viranhaltijoiden henkilökohtaisesta virkavastuusta. Lisäksi kyseeseen voi tulla ammattioikeuksiin puuttuminen, mikäli esimerkiksi sosionomit suorittaisivat sellaisia sosiaalityöntekijän tehtäviä, joihin heidän koulutustaan tai ammattitaitoaan on pidettävä selvästi riittämättöminä (ks. sosiaalihuollon ammattihenkilölaki 20 § 1 mom. 2 kohta seuraamukset virheellisestä menettelystä). Näitä kysymyksiä tulee ehdotuksessa myös tarkastella. Esitysluonnoksesta ei myöskään selkeästi käy ilmi, miten työnjaon joustavoittaminen tosiasiasa parantaisi henkilöstön mahdollisuuksia keskittyä koulutustaan ja osaamistaan parhaiten vastaaviin tehtäviin sosiaalihuollossa.

Talentian näkemyksen tilapäisesti ammattihenkilön tehtävissä toimimista koskeva sääntely ja ammattihenkilöiden mahdollisuus toimia toistensa tehtävissä muodostavat yhdessä uuden toisiinsa kytkeytyvän kokonaisuuden, jonka yhteisvaikutuksia asiakasturvallisuuteen, ammattihenkilöiden vastuisiin ja oikeusturvaan sekä sosiaalihuollon palvelujen laatuun ei esitysluonnoksessa ole arvioitu riittävästi.

4) Näkemyksenne muutokseen, jolla yhdenmukaistetaan lähihoitajan ammattinimikkeen käyttöoikeuden edellytykset ja varmistetaan, että valvontaviranomaisella on yhdenmukainen toimivalta valvoa sosiaali- ja terveydenhuollon nimikesuojattuja ammattihenkilöitä.

Lähihoitajien rekisteröintivelvollisuus ehdotetaan poistettavaksi sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:n 2 momentista, koska rekisteröintiä ei edellytetä terveydenhuollon ammattihenkilölaissa. Tätä perustellaan myös sillä, että ammattihenkilölainsäädännön uudistamisen seuraavassa vaiheessa tullaan arvioimaan riskiperusteisesti niitä sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteja, joita olisi jatkossa välttämätöntä säännellä sekä ammatin sääntelyn uusia keinoja. Siksi rekisteröintivelvollisuuden laajentamista pidetään tässä vaiheessa epätarkoituksenmukaisena.

Ilman rekisteröintiäkin kaikki lähihoitajat säilyisivät nimikesuojattuina ammattihenkilöinä ja siihen liittyvän valvonnan piirissä. Lähihoitajan tehtävissä voisivat nykyiseen tapaan toimia muutkin henkilöt, joilla on riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito.

Talentia ei pidä rekisteröintivelvollisuudesta luopumista perusteltuna. Sen sijaan rekisteröintivelvollisuuden ulottamista myös terveydenhuollon puolelle tulisi arvioida, koska esitysluonnoksenkin mukaan työnantajat sekä sosiaali- ja että terveydenhuollon puolella edellyttävät pääsääntöisesti rekisteröintiä, jonka lupa- ja valvontavirasto lähihoitajille mahdollistaa. Esitysluonnoksessa ei kuitenkaan tarkastella lainkaan tätä rekisteröintivelvoitteen purkamisen ja samanaikaisesti työnantajien käytännössä edellyttämän rekisteröinnin välistä ristiriitaa. Näiltä osin myös säännöskohtaiset perustelut vaativat täydentämistä.

Rekisteröinnillä on merkitystä myös asiakkaiden kannalta. Asiakkaila tulee olla mahdollisuus tarkistaa Lupa- ja valvontaviraston rekisteristä myös lähihoitajia koskevat julkiset tiedot samalla tavoin kuin muiden ammattihenkilöiden osalta. Painotamme, että rekisterin merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa ammattihenkilöiden mahdollisuuksia toimia toistensa tehtävissä halutaan samanaikaisesti laajentaa (ks. vastauksemme kysymyksiin 3 A ja B).

5) Näkemyksenne muutokseen, jolla lisätään säännökset ja selkeä prosessi toisessa EU/ETA-valtiossa suoritettun tutkinnon vertailusta ja tunnustamisesta kansallista ja EU:n oikeuskäytäntöä vastaavaksi

Talentia pitää perusteltuna, että toisessa EU- tai ETA-valtiossa suoritettun tutkinnon vertailusta ja tunnustamisesta säädetään nykyistä täsmällisemmin laissa. Ehdotettu uusi 10 a § selkeyttää hakijoiden oikeusasemaa sekä Lupa- ja valvontaviraston päätöksentekoa. Lupa- ja valvontaviraston olisi tunnustettava tiedoiltaan ja taidoiltaan Suomessa suoritettua koulutusta vastaava ammattipätevyys. Olennaiset erot edellyttäisivät suhteellisuusperiaatteen mukaisten korvaavien toimenpiteiden kuten lisäopintojen, sopeutumisajan tai kelpoisuuskokeen suorittamista.

6) Näkemyksenne muutokseen, jolla sujuvoitetaan sairaanhoitajan rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden lupaprosessia

-

7) Näkemyksenne muutoksiin, joilla vähennetään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunnan toimintaa koskevaa byrokratiaa

Talentia kannattaa ehdotuksia, joiden mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalautakunnassa ei jatkossa käsiteltäisi luonteeltaan rutiininomaisia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden omasta pyynnöstä rajoitetun tai poistetun ammattioikeuden, peruutetun ammatinharjoittamisluvan sekä poistetun ammattinimikkeen käyttöoikeuden takaisinsaamista koskevia asioita, vaan ne käsiteltäisiin virkatyönä samoin kuin ammattihenkilöiden omaan pyyntöön perustuvat ammattioikeuden rajoittamista ja poistamista sekä ammattinimikkeen käyttöoikeuden poistamista koskevat päätökset.

Talentia pitää myös perusteltuna Lupa- ja valvontaviraston hallinnollisen taakan vähentämistä luopumalla sen velvollisuudesta kuuluttaa Virallisessa lehdessä rajoitetusta, poistetusta, kielletystä tai palautetusta ammatinharjoittamisoikeudesta taikka ammattinimikkeen käyttöoikeuden kieltämisestä tai sen palauttamisesta. Ammattihenkilöiden ammattioikeuksia koskevat ajantasaiset tiedot ovat saatavissa myös Lupa- ja valvontaviraston ylläpitämistä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilörekisterien julkisesta tietopalvelusta.

8) Näkemyksenne muutoksiin, joilla laajennetaan Lupa- ja valvontaviraston tiedonsaantioikeutta ja varmistetaan tiedonsaantioikeudet pysyvällä sääntelyllä

Talentia kannattaa sosiaali- ja terveystalouden henkilöstöä välittävien henkilöstöpalveluyritysten lisäämistä sosiaalihuollon ammattihenkilölain 27 §:n 1 momentissa määriteltyjen tahojen joukkoon, joilta Lupa- ja valvontaviraston omalla on oikeus pyynnöstä saada salassapitosäännösten estämättä valvontatehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot ja selvitykset kuten esimerkiksi työpaikkojen lausunnot valvottavan henkilön työskentelystä sekä mahdolliset tehdyt työnantajatoimenpiteet.

Perusteltua on myös ehdotettu sääntely siitä, että 27 §:n 1 momentissa mainittujen tahojen oikeudesta salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa Lupa- ja valvontavirastolle ilman sen erillistä pyyntöä seikasta, joka voisi vaarantaa asiakas- tai potilasturvallisuutta. Ehdotuksella siirrettäisiin nykyisin määräaikaisesti voimassa oleva Lupa- ja valvontaviraston tiedonsaantioikeutta koskeva sääntely pysyväksi osaksi sosiaalihuollon ammattihenkilölakia.

Sosiaalihuollon ammattihenkilölain tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta koskevaan 28 §:ään ehdotetaan tarkoituksenmukaisesti lisättäväksi uusi 2 momentti, jolla laajennettaisiin tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta koskemaan niitä päätöksiä, joilla se olisi tuominnut ammattihenkilön ammattitoiminnan ulkopuolella tehdystä rikoslain 20 (seksuaalirikokset), 21 (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset) tai 50 (huumausainerikokset) luvussa säädetystä rikoksesta sakko-, vankeus- tai muuhun rangaistukseen. Ilmoitusvelvollisuus olisi näin laajempi kuin 22 a §:ssä säädetty edellytys vankeusrangaistuksesta ammattihenkilövalvonnan seuraamuksen antamiseksi. Laajennusta perustellaan esitysluonnoksessa kannatettavasti sillä, että 2 momentissa säädetyt rikokset ovat luonteeltaan sellaisia, jotka voisivat jo sakko- tai muun rangaistuksen perusteella muodostaa Lupa- ja valvontavirastolle tarpeen ryhtyä ammattihenkilölain mukaisiin toimenpiteisiin, kuten arvioimaan ammattihenkilön kykyä toimia ammatissaan 21 §:n mukaisesti tai päättää 20 §:n mukaisesta seuraamuksesta.

9) Näkemyksenne muutokseen, jolla päivitetään erikoishammaslääkärikoulutukseen ottamisen edellytyksiä

-

10) Huomionne vaikutusten arviointiin liittyen. Onko esitysluonnoksella joitakin olennaisia vaikutuksia, joita ei esityksessä ole huomioitu?

Tavoitteena on toteuttaa yksittäisiä muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakeihin ja edistää siten asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä palvelujen laatua samalla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädäntöä yhdenmukaistaen. Esitysluonnoksessa arvioidaan melko kattavasti yksittäisten muutosten vaikutuksia, mutta ehdotettujen muutosten yhteisvaikutusten tarkastelu on riittämätöntä.

Ammattihenkilöiden mahdollisuuksien toimia toistensa tehtävissä, lähihoitajien rekisteröintivelvollisuuden poistamisen, tilapäistä toimimista koskevien muutosten, uusien kielitaitovaatimusten sekä ammattioikeuksiin puuttumista koskevien säännösten muodostamaa kokonaisuutta tulisi arvioida erityisesti asiakasturvallisuuden, palvelujen laadun sekä ammattihenkilöiden vastuiden, velvollisuuksien, oikeusturvan ja virkavastuun näkökulmista.

11) Muita huomioitanne esitykseen liittyen

Esitysluonnoksen tavoitteena on osana ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistuksen toista vaihetta yhdenmukaistaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädäntöä erityisesti koskien ammattihenkilöiden kielitaitoa, ammattioikeuksiin puuttumisen perusteita, toistensa tehtävissä toimimista, ammattihenkilön tehtävissä tilapäisesti toimimista, toisessa EU-/ETA-valtiossa suoritettujen tutkintojen vertailua ja ammattipätevyyden tunnustamista, Lupa- ja valvontaviraston tiedonsaantioikeuksia ja hallinnollisen taakan keventämistä sekä tuomioistuinten ilmoitusvelvollisuuksia. Talentia kiinnittää huomiota siihen, että uudistuksen onnistuminen on sidoksissa myös siihen, että valvontaviranomaiselle varmistetaan riittävät resurssit lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi.

Uuden yhteisen sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön valmistelu tulee muodostamaan uudistuksen kolmannen vaiheen, jossa tullaan arvioimaan riskiperusteisesti niitä sosiaali- ja

terveydenhuollon ammatteja, joita olisi jatkossa välttämätöntä säännellä sekä ammatin sääntelyn uusia keinoja. Painotamme, että arvioinnissa on otettava huomioon asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen 2025 STM:lle toimittamassa arviomuistiossa sosiaali- ja terveydenhuollon säänneltyjen ammattien asiakas- ja potilasturvallisuusriskeistä (STM:n julkaisu 2026:2) osana johtopäätöksiä esittämät huomiot siitä, että perusteita lieventää sosiaalityöntekijöiden, sosionomien, geronomien ja kuntoutuksen ohjaajien sääntelyä ei ole. Myös muilta osin asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen arviomuistiossaan esittämät havainnot on tarpeen ottaa jatkovalmistelussa huomioon.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilösääntelyllä on jatkossakin varmistettava asiakas- ja potilasturvallisuuden edellyttämä laillistaminen ja rekisteröinti tutkintoperustaisesti sekä viranomaisvalvonta omavalvontaa tukemaan ja täydentämään. Palvelujärjestelmän avoimuutta ja luotettavuutta vahvistaa se, että niin työnantajilla kuin asiakkaila on mahdollisuus julkisesta rekisteristä tarkistaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ammattioikeudet sekä ammatinharjoittamisoikeuteen mahdollisesti tehdyt rajoitukset. Tämä tukee myös sote-järjestelmän yhteiskunnallista luottamusta ja legitimitettiä, joiden THL on muistiossaan todennut heikentyneen (Toimiva sosiaali- ja terveydenhuolto rakentaa luottamusta ja osallisuutta yhteiskuntaan).

Ammattihenkilölainsäädännön uudistuksen seuraavan vaiheen tulee toteutua tiiviissä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä edustavien järjestöjen ja koulutusorganisaatioiden kanssa.

Manssila Jaana
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia